

Współczesne oblicza religii, red. Franciszek Kampka, Warszawa: Wydawnictwo SGGW 2008, ss. 142.

Obszerność publikacji książkowej sama w sobie jeszcze nie świadczy o wysiłku włożonym w jej przygotowanie. To rzucający się w oczy aparat krytyczny, uwidoczniiony w bardzo bogatych przypisach, zawsze jednoznacznie przemawia za ściśle naukowym charakterem dzieła.

Autorzy publikacji *Współczesne oblicza religii*, których jest ośmiu, podejmują problemy bardzo aktualne, należące dziś do najgoręcej dyskutowanych. Mimo istniejących już licznych opracowań i komentarzy problemy związane z religią trudno uznać za zamknięte. Zwraca na to już uwagę doskonale zredagowane „Słowo wstępne” redaktora tomu. Zastanawiając się na współczesnymi obliczami religii, wskazuje on, po pierwsze, że religia jest sprawą, do której człowiek – także ten żyjący w ponowoczesności – zawsze się odnosi; po drugie – doświadczenie i praktyki religijne wiążą się z codziennym życiem jednostek i wspólnot; po trzecie wreszcie – religia ma silny związek z tożsamością jednostki.

Rozważania zebrane w tomie dotyczą różnych pól tematycznych. Celem publikacji nie jest jednak całościowy ogląd sytuacji religii we współczesnym świecie,

ale poruszenie kilku szczegółowych zagadnień. I tak w punkcie wyjścia Jarosław Merecki – filozof, etyk, wykładowca Papieskiego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II przy Pontificia Università Lateranense w Rzymie – w artykule *Różnica i uniwersalność. Chrześcijaństwo w dobie postmodernizmu* ilustruje tło kulturowe, w którym zachodzą dzisiejsze przemiany religii. Pokazuje postmodernizm jako prąd z jednej strony zasadniczo przeciwny chrześcijaństwu, ale z drugiej strony rozważa te cechy złożonego nurtu postmodernizmu, które mogą budować warunki sprzyjające rozwojowi religii.

Andrzej Wójtowicz – socjolog, kierownik Katedry Socjologii na Wydziale Nauk Humanistycznych SGGW – w opracowaniu *W stronę nowych horyzontów socjologii religii: społeczne konteksty zmian* przedstawia panoramiczny obraz wyzwań, jakie stoją dziś przed socjologią religii. Pyta o społeczne źródła nowoczesnej socjologii religii. Zastanawia się na najpopularniejszych dziś teoriach religii, badając na ile aktualne i inspirujące są dziś kwestie podnoszone przez klasyków socjologii takich jak Émile Durkheim i Max Weber. Przedstawia nadzieje i ograniczenia, jakie niosą ze sobą badania porównawcze i interdyscyplinarne.

Krystyna Błęszyńska – pedagog, pracownik Katedry Edukacji i Kultury Wydziału Nauk Humanistycznych SGGW – analizuje zjawisko rewitalizacji religii i afiliacji religijnych w społeczeństwach ponowoczesnych, koncentrując się na problematyce tożsamości jednostki i zbiorowości społecznej. Pod tytułem *Religia a tożsamość. O ramach dookreślenia JA w społeczeństwie ponowoczesnym* pokazuje zarówno warunki i problemy formowania się tożsamości, jak również poszukiwania, specyfikę i rolę tożsamości religijnej w życiu człowieka współczesnego. W swoich rozważaniach dotyka także problemu niebezpieczeństwa manipulacji i nadużyć, których przedmiotem bywają afiliacje z niektórymi nurtami i wspólnotami rozwijanymi w nawiązaniu do doświadczenia religijnego.

Artykuł *Peter L. Berger: Losy religii w epoce pluralizmu* Lorenzy Gattamorty – profesora socjologii komunikacji na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Bolonii – dotyczy jednego z najważniejszych dziś teoretyków w socjologii religii. Autorka przedstawia główne założenia, na bazie których Peter Berger buduje swoją koncepcję. Pisz o intensywnym i ekstensywnym pluralizmie współczesności, oraz o obecnych znakach transcendencji, które znaleźć można w codziennej rzeczywistości współczesnego człowieka. Franciszek Kampka – socjolog, dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych SGGW – przedstawia natomiast koncepcję miejsca religii w świecie ponowoczesnym wyłaniającą się z prac kanadyjskiego filozofa i komunitarysty Charlesa Taylora. Rekonstruuje w swoim studium *Charles Taylor o religii w „świeckiej epoce”* główne etapy poszukiwań Taylora, Autor wskazuje na oryginalność końcowej wizji – głębokie przekonanie o trwałości religii i jej niepodważalnym miejscu oraz istotnej roli w społeczeństwie przeszłości.

Tekst *Żydzi-chrześcijanie. Tak blisko i tak daleko* Jakuba Wekslera-Waszkienela – filozofa, katolickiego księdza żydowskiego pochodzenia, emerytowanego pracownika KUL – z racji biografii Autora mający wydźwięk świadectwa, poświęcony jest relacjom między dwoma wielkimi społecznościami religijnymi: żydami i chrześcijanami. Autor, przypominając narodziny chrześcijaństwa w judaizmie, przedstawia następnie przyczyny powstania „przepaści” między nimi. Pokazuje zapoczątkowane przez Sobór Watykański II i papieża Jana Pawła II działania służące zasypywaniu owej przepaści i odradzaniu świadomości żydowskich korzeni chrześcijaństwa.

Wojciech Połec – socjolog, antropolog społeczny, adiunkt w Katedrze Socjologii na Wydziale Nauk Humanistycznych SGGW – wykorzystując sformułowaną przez Mary Douglas koncepcję rytualnej nieczystości, pokazuje w artykule *Nowe spojrzenie na religijność Romów*, jak w świecie współczesnym, zdominowanym przez indywidualistyczną wizję religii, funkcjonują elementy charakterystyczne dla religii pierwotnych i spełniające wszystkie funkcje tych religii.

Aleksander Gowin – absolwent socjologii na Wydziale Nauk Humanistycznych SGGW – zastanawia się w opracowaniu *Religia i polityka – amerykańskie konteksty kulturowe i polityczne* nad specyficznym miejscem religii w życiu publicznym Stanów Zjednoczonych. Opisuje genezę religijnego pluralizmu charakteryzującego społeczeństwo amerykańskie, pokazując jednocześnie, dlaczego Amerykanie traktują tę różnorodność jako źródło społecznej energii czy zaangażowania politycznego. Przedstawiając współistnienie rozmaitych denominacji jako codzienny element kultury amerykańskiej, Autor przypomina o znaczeniu tego religijnego pluralizmu dla umacniania struktur demokratycznych w USA.

Zebrane w tomie prace dowodzą nie tylko aktualności problematyki miejsca religii w nowoczesnym społeczeństwie. Pokazują także – rzecz jasna w sposób niezwykle wycinkowy – z jak różnymi zagadnieniami i polami doświadczeń zmagamy się, chcąc opisać fenomen religii i zastanawiając się nad jego przyszłością.

Struktura książki jest logiczna i przejrzysta. Język poszczególnych opracowań z konieczności się różni, jest jednak – dzięki dobremu redakcyjnemu opracowaniu – nie tylko poprawny i precyzyjny, ale mimo nagromadzenia wielu szczegółowych informacji również bardzo komunikatywny.

W formie wniosku można stwierdzić, że bardzo wyważone, bez tendencyjnych opinii i ocen, opracowanie pod red. Franciszka Kampki jest znaczącym przyczynkiem do aktualnej dyskusji na kontrowersyjne tezy związane z religią. Publikacja znajdzie z pewnością zainteresowanie w polskim środowisku religioznawczym, filozoficznym, teologicznym i ekumenicznym.

Piotr Jaskóła (Opole)